

Đề di sản văn hóa sống mãi với thời gian

Ngày: 01/11/14

Di sản văn hóa là vốn quý của một dân tộc. Giá trị và sức sống của di sản không phụ thuộc vào cấp độ, tính chất, quy mô của di sản mà trông cậy vào sự kết tinh của các giá trị và cách ứng xử văn hóa phù hợp. Sự tồn tại - sống động của di sản phụ thuộc vào tư duy, trách nhiệm và thái độ ứng xử của con người - xã hội đương đại...

Nhiều năm qua, dư luận xã hội cùng các phương tiện thông tin đại chúng đã báo động về tình trạng xâm hại, làm mới... dẫn đến làm biến dạng di tích - di sản. Mượn danh nghĩa trùng tu, nhiều nơi đã tự ý phá bỏ di tích cũ - dấu tích cha ông, hồn cốt dân tộc - xây lại thành hình hài mới... Điển hình là 3 hạng mục gồm nhà tổ, gác khánh và thềm đá của chùa Trăm Gian bị phá đi xây mới khi chưa được sự đồng ý của các cơ quan chức năng. Đền Mẫu, ở Hưng Yên - một di tích cấp quốc gia quan trọng nằm trong quần thể di tích Phố Hiến cũng bị tự ý cho xây mới... Hoặc như di tích Lam Kinh (Thanh Hóa), khu di tích Côn Sơn (Hải Dương), đền Đô (Bắc Ninh)... giờ đây rất khác lạ sau khi được trùng tu, tôn tạo...

Nguồn: khudothimoi.com

Có một thực tế, khi di sản văn hóa được công nhận danh hiệu cấp quốc gia hoặc quốc tế, không ít địa phương đã vội vàng đầu tư *hoành tráng hóa, hiện đại hóa* di sản để thu hút du khách gây ra nhiều hệ lụy đối với di sản. Dư luận đã nhiều lần cảnh báo và phản ứng quyết liệt về cách ứng xử này. Mới đây, mặc dù mới chỉ là cho phép khảo sát làm cáp treo vào hang Sơn Đoòng - nằm trong quần thể Di sản thiên nhiên thế giới Phong Nha - Kẻ Bàng, nhưng quyết định của UBND tỉnh Quảng Bình đã vấp phải không ít ý kiến phản đối. Theo các chuyên gia địa chất, địa mạo, cấu trúc địa chất của hang Sơn Đoòng hiện tại không hề bền vững, nên việc xây dựng tuyến cáp treo sẽ gây ra chấn động dẫn đến sụp đổ trần hang, làm ảnh hưởng đến di sản.

Bên cạnh đó, dư luận cũng hết sức bức xúc về sự lãng phí trong đầu tư bảo tồn các giá trị văn hóa. Thật khó có thể cảm lòng trước hình ảnh hoang tàn của Làng Văn hóa - Du lịch các dân tộc Việt Nam. Một địa chỉ đỏ về văn hóa - du lịch, được đầu tư với số vốn 3.200 tỷ đồng, trên diện tích 1.544ha, nhưng nay như khu đất bị bỏ quên. Hàng loạt công trình mới xây dựng xuống cấp, xập xệ; khách tham quan thì lác đác - đoàn đến đoàn đi...

Tiền và sự nhiệt tình là chưa đủ

Đề di sản sống mãi với thời gian điều quan trọng và đương nhiên là phải bảo tồn và phát huy giá trị của di sản. Trong nhiều năm qua, Nhà nước đã đầu tư khá nhiều cho lĩnh vực này, nhưng nguồn vốn từ ngân sách vẫn là *muối bỏ bể*. Chính vì vậy, xã hội hóa hoạt động bảo tồn, tôn tạo di sản là một chủ trương, định hướng đúng. Tại nhiều địa phương nhờ nguồn vốn xã hội hóa nhiều di sản văn hóa đã hồi sinh. Đơn cử, theo khảo sát của Hội Di sản Văn hóa Thăng Long - Hà Nội thì có 70% kinh phí đầu tư để tôn tạo các di tích của thành phố là do cộng đồng đóng góp.

Tuy nhiên, trong thực tế công tác xã hội hóa đầu tư bảo tồn di sản ít nhiều phát sinh những hệ lụy. Hàng loạt sai phạm trong tu bổ đình chùa, miếu mạo thời gian qua đã cho thấy sự lúng túng trong việc tìm tiếng nói chung giữa cộng đồng và cơ

quan quản lý nhà nước về văn hóa. Cùng với đó, sự thiếu hiểu biết về Luật Di sản văn hóa ở cả phía người dân và chính quyền địa phương đã dẫn tới những sai phạm trong trùng tu, tôn tạo di tích. Câu chuyện chùa Trầm Gian là một bài học đắt giá. Gs.TsKH Lưu Trần Tiêu - Chủ tịch Hội đồng Di sản văn hóa quốc gia từng thốt lên: “với đà xã hội hóa bảo tồn không được quản lý, kiểm soát như hiện nay cộng với lực lượng thiếu, yếu thì chẳng bao lâu nữa chúng ta sẽ không còn di sản theo đúng nghĩa của nó”.

Thực tế đó cho thấy, có tiền và sự nhiệt tình thôi là chưa đủ. Trong quá trình xã hội hóa việc bảo tồn di sản văn hóa quan trọng nhất là phải có hiểu biết cũng như văn hóa ứng xử đối với các di sản cần được bảo vệ, bảo tồn. Trong đó, cần xác định trách nhiệm của địa phương, nơi có di sản, phải xây dựng chương trình quy hoạch tổng thể cho việc bảo vệ và bảo tồn các di sản; có đội ngũ nhân sự và phương tiện đầy đủ để thực hiện nghĩa vụ bảo vệ và bảo tồn các di sản trong đời sống cộng đồng.

Không phải di sản nào cũng bảo tồn

Bảo tồn các di sản văn hóa là trách nhiệm của các thế hệ đương đại, nhằm giữ gìn và phát huy những giá trị cao quý của cha ông. Và ai cũng biết, bảo tồn di sản là công việc vô cùng khó khăn và tốn kém; đôi khi đổ nhiều tiền của vào chưa chắc đã thành công. Vì vậy, đầu tư cho việc bảo tồn di sản phải đồng thời đạt được hai yêu cầu: đầu tư đúng và đầu tư đủ.

Thực tế, nhiều ý kiến cho rằng, chúng ta đang quá ô m đòm và dàn trải trong công tác bảo tồn di sản văn hóa. Nguyên nhân chủ yếu là khâu tổ chức thực hiện. Chúng ta hay nói nhiều về việc bảo tồn và phát huy bản sắc văn hóa truyền thống, nhưng từ ý tưởng cho đến hiện thực vẫn còn nhiều khoảng cách mà nguyên nhân là chưa có sự tương thích giữa bảo vệ, giữ gìn với phát huy phát triển. Điều này thể hiện, qua nếp nghĩ, di sản - di tích nào cũng quan trọng, phong tục nào cũng hay, cũng cần lưu giữ... dẫn đến đầu tư theo ý muốn chủ quan, dàn trải, thiếu trọng tâm, trọng điểm...

Mục đích cuối cùng của bảo tồn là làm sao giữ gìn và phát huy các giá trị của di sản ngay tại nơi nó được sinh ra - trong sinh hoạt, lao động, vui chơi của cộng đồng người, dân tộc. Những năm gần đây nhiều di sản phi vật thể được phục dựng, nhưng việc phục dựng *chỉuân thu nhị kỳ*, khi có lễ hội, có thể diễn ra một lần tại một địa điểm rồi thôi và hiệu quả bảo tồn chỉ đọng lại trong những băng ghi hình dành cho người làm dự án báo cáo kết quả... Đầu tư cho bảo tồn các di sản văn hoá là việc phải làm và cần làm. Tuy nhiên, nếu bảo tồn tràn lan, thiếu chọn lọc sẽ dẫn tới hệ quả và hệ lụy như thế nào chắc ai cũng thấy rõ.

Giá trị và sức sống của di sản văn hóa không phụ thuộc vào cấp độ, tính chất, quy mô mà trông cậy vào sự kết tinh của các giá trị và cách ứng xử văn hóa phù hợp. Di sản văn hóa luôn chứa giá trị khi nó tồn tại nhưng sự tồn tại - sống động của di sản phụ thuộc vào tư duy, trách nhiệm và thái độ ứng xử của con người - xã hội đương đại.

Hồng Quyền (nguồn: theo Thanh Nguyên, *daibieunhandan.vn*)